

Ei julkisuuteen ennen 7.1.2006 klo 11.15

Kansallisen sivistyksen juurilla – Kuopion sivistyselämän virikkeet

Alivaltiosihteeri Heikki Aaltosen avajaispuhe

Rehtori J. V. Snellman Kuopiosta –näyttely

7.1.2006 klo 11.00 Kuopion Kulttuurihistoriallinen museo

(Muutosvarauksin)

J. V. Snellman 200 vuotta -juhlavuoden teemana on sivistys, jonka voimaa Snellmanin elämäntyön kautta juhlavuoden aikana laajasti esitellään. Erilaiset näyttelyt ovat havainnollinen tapa välittää tätä sanomaa.

Alkaneen juhlavuoden aikana 12 Snellman-kaupungissa, Suomen kansalliskirjastossa, Suomen kansallisarkistossa ja Suomen Pankin rahamuseossa, 8 liikennemuseossa ja Suomen hypoteekkiyhdistyksessä tulee olemaan kaikkiaan kymmeniä näyttelyitä, jotka kukin omalta näkökulmaltaan kuvaavat jotain piirrettä Snellmanin toiminnasta.

Kuopio erottuu selkeästi kaikista muista näytteilleasettajista, koska täällä voidaan Snellmanista esitellä kokonaiskuva. Täällä kansakunnan herättäjän elämäntyössä kohtaavat kolme tärkeää roolia: opettaminen, julistaminen ja kasvattaminen. Vuosina 1843-1849 Snellman toimi täällä yläalkeiskoulun rehtorina, Saiman, Maamiehen ystävän ja Litteraturbladin toimittajana ja perheen perustajana.

Juuri Kuopiossa voidaan esitellä ne monipuoliset sivistyselämän virikkeet, joiden avulla Snellmanin herätyshuuto saattoi kajahtaa juuri Kuopiosta.

Pitkältä Euroopan matkalta palannut Snellman pääsi kansallisen sivistyksen juurille Kuopiossa. Jo muutaman viikon jälkeen muutostaan Snellman ilmaisee kirjeessään ystävälleen Tengströmille tyytyväisyytensä uuteen toimintaympäristöönsä. "...kaupunki näyttää avoimelta, iloiselta ja hyvin hoidetulta. Paikkakunnan ja lähiseudun hyvinvointi kuuluu kasvaneen viime aikoina monien uusien

sahojen, Pietariin suuntautuvan elintarvikkeiden kaupan ja avautuneiden vesiliikenneyhteyksien ansiosta... Ulkonaiset seikat antavat siis monessakin suhteessa aihetta tyytyväisyyteen. Myös asukkailta saamani kohtelias vastaanotto on saanut minut jo kotiutumaan paikkakunnalle.” Kuopiohan oli tuohon aikaan noin kahden tuhannen asukkaan kaupunki, mutta se tarjosi mainiot puitteet. Saima-lehden numeroon heinäkuulta 1844 Snellman kirjoitti vieläpä ylistyslaulun pikkukaupungista. ”On korvaamaton vahinko, kirjoittaa Snellman, että niin monilla ihmisillä ei koskaan ole mahdollisuutta kokea, mitä pikkukaupunki todella on.”

Snellmanin hakeutumista Kuopion yläalkeiskoulun rehtoriksi tuki se, että hänellä oli kaupungissa runsaasti sukulaisia ja ystäviä, jotka myös olivat kaupungin kulttuuri- ja liikemieselämän säätyläisiä. Heidän seuransa ja vieraanvaraisuutensa lisäksi hän pääsi nauttimaan kaupungin rikkaasta musiikkielämästä.

Snellmanin innokas esiintyminen koulumiehenä johtui vuoden 1841 uusista koulusäännöistä, jotka muuttivat perusteellisesti maamme kouluolot korvaten lopulta Ruotsinvallan aikaiset säännökset. Koulusäännöt sisälsivät vain yleiset periaatteet ja linjat, mutta itse toteutus käytännössä oli vaikea. Tämä antoi Snellmanille loistavan tilaisuuden toteuttaa perinpohjaisia uudistuksia johtamassaan koulussa sekä esitellä ajatuksiaan kasvatuksesta ja opetuksesta lehtikirjoituksissa.

Snellmanin Kuopioon muuttamisen perimmäinen syy oli alkaa toimittaa sanomalehteä. Lehden perustaminen Kuopioon oli mahdollista, koska kaupungissa toimi täydellä teholla sisämaan ensimmäinen kirjapaino, mikä oli houkuttellut Snellmanin Kuopioon. Snellman tunsi tullessaan melkein antiikin sivistyksen keskelle. Hänen mukaansa ”Muinaisessa Kreikassa ja Roomassa julkisuus asui torilla. Euroopan pakanoilla oli ting-käräjäpaikkansa, keskiajalla Mars-kenttänsä. Mutta meidän miellyttävänä aikanamme kaikki julkiset asiat ratkaistaan mukavissa kamareissa eikä julkisuus tietäisi omista asioistaan yhtään mitään elleivät kirjanpainajat suvaitsi painaa niitä mustalla valkoiselle.” Julkisuus toteutui nyt Snellmanin aikana sanomalehtien kautta.

Snellmanin sanomalehtimiestötoiminnalla Kuopiossa on ollut suuri vaikutus Suomen lehdistön kehitykseen ja Suomen kansalliseen heräämiseen. Saiman sisältö korostaa eurooppalaisten esikuvien mukaisesti julkisuuden merkitystä yhteiskunnallisten asioiden hoidossa. Snellmanin mielestä lehdistö ei voi välittää mitään lujaa sivistystä, joka on koululaitoksen tehtävä, mutta se voi antaa virikkeitä opitun käyttämiseen, aktivoida omaan toimintaan. Yhteiskunnan yleisiin asioihin osallistumisesta

on yhä enemmän tullut eurooppalaisten kansojen henkisen elämän ehto. Snellman pyrki osoittamaan, että sanomalehdistön tehtävänä on herättää ihmiset tähän osallistumiseen.

Avioituminen Jeanette Wennbergin kanssa marraskuussa 1845 ja perheen perustaminen Kuopion aikana toi uusia sävyjä Snellmanin ajatteluun. Tengströmille Snellman kertoi, että jatkossa hänen tunnuslauseensa on ”ei kirjoja, vaan lapsia”: ”kaalin ja perunan viljelyssä, halkojen edullisemman hinnan käyttämisessä jne. on alussa huolehdittavaa kylliksi.” Tunnetun seurapiirimiehen ja vilkkaan seurustelijan avioituminen yllättäen hartaissa herännäishäissä antavat viitteitä muutoksesta puolisoiksi ja isäksi. Esikoistyttären syntymä liikutti suuresti Johan Wilhelmin toteamaan vaimolleen: ”Ihminen valmistaa omaa kuolemattomuuttaan lastensa henkisen kasvun kautta. Hyvä Jumala, miten suuri vastuu onkaan; ja miten sen tulisi velvoittaa meitä karttamaan kaikkea, mikä on epäjaloa, ja kokoamaan kaikkea, mikä voi jalostaa mieltä ja muodostaa totisen onnen.”

Valtakunnallisesti Snellmanin laajan elämäntyön kokoamiseen tarvitaan monta näyttelyä, mutta täällä Kuopiossa yhdellä kertaa voidaan keskittyä sivistyksen monipuoliseen kuvaamiseen Snellmanin toiminnan menestyssanomana. Tämä näyttely täydentää erinomaisesti Snellmanin sivistysperinnön vaalimista tässä kaupungissa.

Kuopion kaupunginhallitus ei turhaan päättänyt julistautua 16.8.2004 J. V. Snellman-kaupungiksi vuosiksi 2005-2007. Täällä on Suomen ensimmäinen julkinen Snellman-muistomerkki, Suomen ainoa Snellman-kotimuseo, ainutlaatuinen tutkimuskeskus Snellman-instituutti. Aloitteet Snellmanin alkukielisen kirjallisen tuotannon editoimiseen ja sen suomentamiseen ja elämäkertaan ovat lähteneet täältä kuten juhluvuoden hankkeen asettaminenkin.

Näyttelyt ovat oiva tiedonvälityskanava. Näyttelyvieras pääsee joskus jopa käsin kosketellen tutustumaan esiteltävään aiheeseen. Näyttelyn rakentaminen on luovaa työtä: on löydettävä oleellinen, pantava se kiinnostavasti esille ja johdatettava näyttelyvieras, hienovaraisesti, ahaa-elämyksiin. Snellman –juhluvuoden valtioneuvoston toimikunnan varapuheenjohtajana haluan kiittää ja onnitella Rehtori J. V. Snellman Kuopiosta -näyttelyn rakentajia ja järjestäjiä hyvin onnistuneesta toteutuksesta.

Valtakunnallisesti Snellmanin aika Kuopiossa on kokonainen näyteikkuna sivistyksen voimaan. Tänäpä tällä näyttelyllä se avataan kaikkien ulottuville.